

Transeuropeiska energinät

Näringsdepartementet

2004-03-08

Dokumentbeteckning

KOM (2003) 742 slutlig

Förslag till Europaparlamentets och rådets beslut om riktlinjer för transeuropeiska energinät och om upphävande av besluten nr 96/391/EG och nr 1229/2003/EG

Sammanfattning

Kommissionen har i december 2003 antagit det s. k. infrastruktur- och försörjningstrygghetspaketet. Paketet innehåller förslag till revidering av riktlinjerna för transeuropeiska nätverk för energi. Därutöver innehåller paketet förslag till ett direktiv om försörjningstrygghet för el och investeringar i infrastruktur, förslag till ett direktiv om energitjänster och energieffektivisering samt förslag till en förordning om villkoren för tillträde till transmissionsnät för gas.. Paketet presenterades på energirådets möte den 15 december 2003.

Förslaget till revidering av riktlinjerna för transeuropeiska energinät har sin bakgrund i två förhållanden: EU:s förestående utvidgning och EU:s försörjningstrygghet. Främsta motivet är att de nya medlemsländerna fullt ut skall kunna integreras i den inre energimarknaden. Både uppgradering av existerande el- och gasnät och konstruktion av nya nät och förbindelser behövs för att åstadkomma detta. Därför skall projekt som rör dessa länder göras stödberättigade på samma sätt som för ”gamla” medlemsstater. Det andra motivet är EU:s försörjning av energi. EU har ett växande behov av importerad energi (främst naturgas). Energikällorna ligger till största delen utanför EU och ledningsdragningar till och igenom EU:s grannländer blir därför nödvändiga för att nå viktiga producentområden. Ett antal ledningsdragningar i Sydöstra Europa, Medelhavsområdet, till Ryssland Ukraina och Vitryssland, Kaspiska regionen och Svarta havsområdet, Mellanöstern och Golfregionen görs därför också stödberättigade.

Förutom nya ledningsdragningar innehåller det nya förslaget framförallt två stora nyheter.

2003/04:FPM77

För att stimulera till att gränsöverskridande projekt verkligen genomförs införs en kategori särskilt högprioriterade projekt som benämns projekt av europeiskt intresse. Vidare föreslås att en europeisk samordnare skall kunna utses för sådana projekt.

1 Förslaget

1.1 Innehåll

Den viktigaste anledningen till revideringen är att EU får tio nya medlemmar. Förslaget till reviderade riktlinjer omfattar nödvändiga projekt som länkar de nya medlemmarna till den inre marknaden för el och gas.

Därutöver inkluderas projekt som rör EU:s grannländer och producentländer utanför EU. För att trygga EU:s växande behov av energi, särskilt naturgas, behöver förbindelserna byggas ut till de områden där källorna befinner sig. Detta är till största delen utanför EU. Länder och regioner i EU:s närområde blir då också viktiga för transit. Ett antal ledningsdragningar i Sydöstra Europa, Medelhavsområdet, till Ryssland Ukraina och Vitryssland, Kaspiska regionen och Svarta havsområdet, Mellanöstern och Golfregionen inryms därför i de nya riktlinjerna.

Reviderade riktlinjer för TEN-E antogs så sent som i juni 2003. Det nu liggande förslaget bygger väsentligen på detta beslut.

Det nya förslaget innehåller framförallt två stora nyheter. Den ena är införandet av en kategori projekt som benämns vara av europeiskt intresse. Den andra nyheten är inrättandet av europeisk samordnare.

En tredje nyhet är att kommissionen föreslår att olefingasnät skall ingå i riktlinjerna på begäran av kemiindustrin. Olefiner, som är en petroleumprodukt, används för plasttillverkning.

Projekt av europeiskt intresse (artiklarna 8 och 9)

Ett urval av projekt på de prioriterade förbindelserna som är gränsöverskridande eller som har väsentlig betydelse för den gränsöverskridande transmissionskapaciteten skall förklaras vara av europeiskt intresse. Dessa listas i Bilaga IV.

Medlemsstaterna skall ge lämplig prioritet åt dessa projekt i samband med presentation av projekt för finansiering inom ramen för sammanhållningsfonden, strukturfonderna och TEN-E budgeten. Kommissionen skall tillse att länder som mottar stöd från det strukturpolitiska föranslutningsinstrumentet ger lämplig prioritet åt dessa projekt.

Vid större förseningar i starten på ett projekt av europeiskt intresse skall kommissionen begära förklaring av berörda medlemsstater vilka förväntas svara inom 3 månader.

Kommissionen kan sedan medlemsstaterna svarat besluta att projektet inte längre kan förklaras vara av europeiskt intresse.

Fem år efter genomförandet av ett projekt (eller delar av) skall berörda medlemsstater utföra en analys av projektets samhällsekonomiska påverkan, dess påverkan på miljön, påverkan på handel mellan medlemsstaterna, påverkan på territoriell sammanhållning och hållbar utveckling. Medlemsstaterna skall informera kommissionen om resultaten av analysen.

Projekt av europeiskt intresse skall genomföras snabbt. Inom 6 månader efter beslutets ikraftträdande skall medlemsstaterna lämna en tidplan till kommissionen om projektets genomförande. Medlemsstaterna skall årligen rapportera till kommissionen om framstegen. Om projektet visar sig gå långsammare än planerat skall medlemsstaterna lämna en reviderad tidplan till kommissionen.

Europeisk samordnare (artikel 10)

I syfte att underlätta ett samordnat genomförande av vissa prioriterade projekt skall kommissionen efter samråd med berörda medlemsstater kunna utse en person, benämnd europeisk samordnare, som arbetar på kommissionens vägnar. Samordnaren skall ha erfarenhet av de europeiska institutionerna och ha kunskap om finansiering samt om samhällsekonomiska och miljömässiga utvärderingar av storskaliga projekt.

Samordnaren skall främja gemensamma metoder för utvärdering av projekt, vara rådgivare i finansieringsfrågor och när det gäller drift av nät samt bidra till dialogen mellan olika aktörer, intressenter och allmänheten. Samordnaren skall årligen rapportera till kommissionen om framstegen i projektet och om svårigheter som kan försena projektet.

Bilagor

Till beslutet hör fyra bilagor, varav de tre första har liknande innehåll som i nu gällande riktlinjer men med tillägg för projekt som rör de nya medlemsländerna och projekt med EU:s grannländer och producentländer.

Bilaga I – Prioriterade projekt

Här listas de förbindelser som konstituerar ramen för projekt som kan få status som prioriterade; nio förbindelser för elnät och sex förbindelser för gasnät. Samtliga projekt/förbindelser som finns listade i bilaga I i de gällande riktlinjerna finns också med i det nya förslaget. Nyheterna är att de nya medlemsländerna inkluderats liksom förbindelser till EU:s grannländer och producentländer.

Insatser för elförbindelser motiveras av särskilda behov av förstärkningar av elnäten, ökat behov av sammankopplingskapacitet eller samtrafikförmåga eller överhuvudtaget behov att utveckla elinfrastrukturen för att få en fungerande elmarknad, såsom i sydöstra Europa. Integrering av vindenergi genererad till havs lyfts också fram för några av förbindelserna.

På gassidan är motiven förutom tryggare energiförsörjning även ökad transportkapacitet i näten och ökad diversifiering av försörjningskällor.

•

Bilaga II Tillägskriterier för projekt av gemensamt intresse

Här anges ytterligare kriterier för identifiering av projekt av gemensamt intresse. Fem kriterier anges på elområdet, sex på gasområdet.

Projekt på *elområdet* skall alltså falla inom ramen för något av nedanstående kriterier:

Utveckling av elnät på öar och i isolerade och perifera regioner varvid diversifiering av energikällor och ökad användning av förnybara energikällor bör främjas.

Utbyggnad av elförbindelser mellan medlemsstaterna när så krävs för att den inre marknaden skall fungera väl och för att skapa tillförlitliga och driftsäkra elnät.

Utbyggnad av elförbindelser mellan medlemsstaterna när så krävs för att öka kapaciteten mellan medlemsstaterna i syfte att bidra till inre marknadens funktion eller bidra till anslutning av förnybara energikällor.

Utbyggnad av elförbindelser med icke-medlemsländer, särskilt kandidatländerna, som bidrar till att skapa driftskompatibla, tillförlitliga och säkra elnät eller till gemenskapens energiförsörjning.

Insatser för att förbättra funktionen hos de sammankopplade elnäten på den inre marknaden, särskilt identifiering av flaskhalsar och nätavsnitt som saknas, lösningar mot överbelastning, anpassning av prognosmetoder samt metoder för drift av elnäten.

Kriterierna för *gasprojekt* är i stort sett likartade som de för elprojekt. Specifikt för gas är satsningar på flytande naturgas (LNG) och diversifiering av källor. Ett helt *nytt kriterium* har införts i gasdelen, nämligen utveckling och integration av *transportkapacitet för olefiner*. Detta nya inslag har tillkommit på begäran av kemiindustrin som använder olefiner bl a i plastprodukter.

Frånsett nyheten om olefinnät är kriterierna som anges i bilaga II i stort sett likalydande med bilaga II i gällande riktlinjer. Under varje enskilt kriterium finns angivet de projekt/ledningsdragningar som kan hänföras till respektive kriterium. Samtliga projekt/ledningsdragningar som finns med i

de gällande riktlinjerna finns också med i det nya förslaget. Skillnaden består i att ett antal projekt som rör de nya medlemsländerna samt förbindelser med EU:s grannländer och producentländer finns upptagna i det nya förslaget.

Bilaga III Specificeringar av projekt av gemensamt intresse

Bilagan omfattar ett ca 220 projektrubriker som sorterats in efter kriterierna i bilaga II. Endast projekt som finns förtecknade i bilaga III är stödberättigade enligt finansieringsförordningen. 14 projekt rör Sverige.

Bilagan är i stort identisk med motsvarande i de gällande riktlinjerna. Man kan räkna med att ytterligare projekt rörande de nya medlemsländerna kommer att tillföras.

Bilaga IV Projekt av europeiskt intresse

Här presenteras de projekt som skall få högsta prioritet vad gäller finansiering från TEN-E-budgeten liksom från andra finansieringsinstrument såsom strukturfonder och sammanhållningsfonder. F.n. listas ett drygt tjugotal elprojekt som samtliga rör EU och de nya medlemsländerna. Sju gasnätsprojekt finns listade som samtliga rör förbindelser utanför EU.

1.2 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Förslaget har inga effekter på svenskt regelverk

1.3 Budgetära konsekvenser

Förslaget har inga konsekvenser för statsbudgeten.

Finansiella resurser har redan avsatts inom EU-budgeten för stöd till utveckling av näten. Budgeten för TEN-Energi för perioden 2000-2006 uppgår till 155 miljoner euro. En uppräknig av beloppet till följd av utvidgningen behandlas f. n. av ECOFIN.

2 Ståndpunkter

2.1 Svensk ståndpunkt

Sverige välkomnar en revidering av riktlinjerna där fortsatt hänsyn tas till den inre marknaden för energi och till målet om försörjningstrygghet.

Sverige är positivt till att en revidering av TEN-E görs i syfte att integrera de nya medlemsländerna. Sverige ser detta som första prioritet för revideringen. Sverige ser också värdet av att ledningsdragningar till EU:s grannländer kan inrymmas i TEN-programmet. Utbyggnad av dessa ledningar är på sikt nödvändiga för att trygga Europas försörjning av energi (särskilt gas). Vi har preliminärt inga invändningar mot kommissionens analys vad gäller

ledningsdragningar i Centraleuropa, Baltikum, Sydöstra Europa, Medelhavsområdet och Ryssland. Av mest närliggande intresse för oss är vilka ledningsdragningar som blir aktuella i Baltikum och Östersjöområdet samt med Ryssland.

De nu gällande riktlinjerna för TEN-E beslutades så sent som i juni 2003. Det nu liggande förslaget bygger väsentligen på detta beslut och förslaget är därför i stora delar oproblemiskt.

De fortsatta förhandlingarna bör kunna koncentreras på nyheterna i förslaget d v s projekt av europeiskt intresse samt europeisk samordnare. Uppmärksamhet skall riktas på innehållet i bilagorna.

Nyheter i förslaget

Förutom att fokus flyttas till de nya medlemsländerna och till förbindelser med EU:s närområden och viktiga producentregioner innehåller det nya förslaget två större nyheter.

Den första nyheten är införandet av en kategori särskilt *prioriterade projekt av europeiskt intresse* (art 8-9). En ny procedur för att bestämma dessa projekt föreslås. Från svensk sida anser vi att det finns anledning att skärpa kraven när det gäller prioriteringar med tanke på det stora omfång som TEN-E tenderar att få. När projekt förklaras vara av europeiskt intresse innebär det att medlemsstaterna har gjort tydliga utfästelser att genomföra projektet. Detta är i och för sig en fördel och borde leda till att projekt i större utsträckning genomförs. Motsvarande arrangemang har gjorts på TEN-T. Väsentliga skillnader finns dock mellan TEN-T och TEN-E. Vägprojekt är nästan uteslutande statligt finansierade och åtaganden från medlemsstaternas sida är därför befogade. TEN-E bygger i stor utsträckning på privat finansiering och det är tveksamt i vilken utsträckning medlemsstaterna kan göra åtaganden i dessa fall. Den andra nyheten är förslaget att tillsätta en *europeisk samordnare* (art 10) för större gränsöverskridande projekt. Sverige kan se ett värde i att det finns en överblick i de större projekten och att detta kan leda till ett smidigare genomförande av projekten. Sverige har redan ställt sig positivt till motsvarande arrangemang på TEN-T. När det gäller TEN-E är de faktiska förhållandena inte helt av samma art som i TEN-transport i och med att en stor del av investeringarna är privata i energinät. Samordnarens roll blir kanske därför annorlunda..

En tredje nyhet av mindre dignitet är att kommissionen vill föra in *olefingasnät* i riktlinjerna (art 2 och 4 samt bilaga II). Sverige är tveksamt till förslaget eftersom sådana nät inte har med energi eller energitransport att göra. Kommissionen motiverar förslaget med att vägar och järnvägar skulle avlastas dessa farliga transporter.

Bilagor

Förslaget till beslut har fyra bilagor. De tre första är i stort i överensstämmelse med motsvarande bilagor i gällande riktlinjebeslut. Sverige välkomnar att de nya medlemsländerna inkluderats i projektlistorna. Sverige ser detta som särskilt angeläget för att dessa länder skall kunna bli helt delaktiga i den inre energimarknaden. Sverige ser det också som angeläget för EU:s försörjningstrygghet att ledningsdragningar till EU:s grannar och producentländer inkluderas. Sverige har ett frågetecken för att olefingasnät skall kunna inkluderas (bilaga II och artiklarna 2, 4). Detta är enligt Sveriges mening knappast en energifråga. Vi kan för övrigt konstatera att samtliga projekt som fanns med i bilagorna I-III i det gällande riktlinjebeslutet också finns med i det nya förslaget. Kontakterna med den svenska branschen under våren får utvisa om vi vill föra upp nya projekt på listan för stödberättigade projekt i bilaga III.

Bilagan IV, projekt av europeiskt intresse, är helt ny. Sverige har inga invändningar mot tanken som sådan att åstadkomma ett skikt med särskilt högprioriterade projekt som borde kunna leda till att angelägna projekt faktiskt genomförs i högre utsträckning. S har inga invändningar mot de projekt som nu finns upptagna i bilaga IV men vi kan inte utesluta att en prioriteringsdiskussion kommer att äga rum för dessa, med tanke på budgetutrymme. Sveriges grundinställning då är att projekt med de nya medlemsländerna bör prioriteras.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Inga medlemsstater har haft invändningar mot grundtanken i förslaget d v s att vidga riktlinjerna till EU:s nya medlemmar och till EU:s grannländer och producentländer. Vad gäller projekt av europeiskt intresse och europeisk samordnare är många medlemsstater tveksamma till åtagandena som de förväntas ta på sig och till kommissionens roll och till samordnarens roll. Medlemsstaterna befarar att byråkratin ökar och att den administrativa bördan blir tung. Därutöver kan dessa arrangemang verka kontraproduktivt och avskräckande på företagens investeringsvilja. Medlemsstaterna framhåller bl a energiområdets särart jämfört med transportområdet.

Förslaget att inkludera olefingasnät möttes också med tvekan från flera.

Bilagorna har ännu inte behandlats.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Institutionernas ståndpunkter föreligger inte ännu. Inom Europaparlamentet behandlas förslaget av ITRE-utskottet (industri, utrikeshandel, forskning, energi). Colette Flesch har utsetts till rapportör. Det är osannolikt att parlamentet kommer att hinna med den första läsningen av förslaget före valet.

Förslaget har varit föremål för remissbehandling. Merparten av remissinstanserna; *Svenska Kraftnät, Svenska Gasföreningen, Svensk Energi, Svenskt Näringsliv* samt *Energimyndigheten* är i stort positiva till förslaget. Man framhåller vikten av att de nya EU-medlemmarna integreras i den inre energimarknaden och att EU:s framtida energibehov tryggas. *Svenska Bioenergiföreningen (Svebio)* framhåller att det inte är självklart att transeuropeiska gasnät gynnar försörjningstryggheten, utan kan strida mot EU:s intentioner i bl a Kyotoöverenskommelsen. *Svebio* är kritisk till alla former av subventioner av naturgas, även olika former av EU-stöd.

3 Övrigt

3.1 Fortsatt behandling av ärendet

Behandling i rådsarbetsgruppen energi startar i början av mars 2004.

Det irländska ordförandeskapet kommer eventuellt att ta upp förslaget för allmän riktlinje vid rådsmötet energi den 10-11 juni 2004.

3.2 Rättslig grund och beslutsförfarande

Romfördraget artikel 156. Medbeslutande enligt artikel 251. Kvalificerad majoritet.

3.3 Fackuttryck/termer

LNG Liquid Natural Gas

Olefin Petroleumprodukt (främst eten och propen) som används i kemiindustrin som råmaterial i plasttillverkning.

TEN Trans European Networks (e-TEN=telenät, TEN-E = energinät, TEN-T = transportnät)

UCTE Union for Coordination of the Transmission of Electricity (Tyskland, Frankrike, Belgien, Österrike, Schweiz, Luxemburg, Nederländerna)